

БОГАЧЕНКО А. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри адміністративного і фінансового права

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

В сучасних реаліях здійснення судочинства в Україні адміністративні суди нерідко зіштовхуються з проблемою зловживання учасниками процесу своїми процесуальними правами. Мета такої поведінки особи різноманітна —неправомірне затягування судового розгляду справи; перешкоджання повному та об'єктивному встановленню судом обставин по справі;перешкоджання виконанню судового рішення та ін.

Кодексом адміністративного судочинства України закріплено основоположні принципи здійснення адміністративного судочинства, до яких належить, зокрема, і принцип диспозитивності, який передбачає певну свободу особи на власний розсуд розпоряджатися своїми процесуальними правами, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

У статті 49 КАС України законодавцем застережено, що особи, які беруть участь у справі, зобов'язані добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами і неухильно виконувати процесуальні обов'язки [1].

Таким чином, свобода учасників процесу розпоряджатися своїми правами не є абсолютною та обмежується певними процесуальними рамками. Однак, нерідко на практиці зустрічаються випадки, коли особа цілеспрямовано ігнорує зазначені приписи Закону та своєю недобросовісною поведінкою ускладнює (затягує)розгляд справиі намагається перешкодити стороні у реалізації її права на захист.

Зловживання процесуальним правом означає, що особа діє в межах дозволеної поведінки, проте використовує своє право у цілях, що суперечать цілям правосуддя. Проблема зловживання правом пов'язана не зі змістом наданого особі права, а з процесом його реалізації, з недотриманням особою обов'язку не порушувати встановлені законом загальні правила поведінки [2].

Така поведінка особи завжди є соціально шкідливою та суперечить соціальному призначенню права. Зловживаючи правом особа, не порушує юридичних приписів, не посягає на будь-чії права і законні інтереси, але ускладнює і обмежує їх здійснення [3].

Проблема зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві ускладнюється також відсутністю нормативного визначення розглядуваного негативного явища на законодавчому рівні, а також відсутністю чіткого дієвого механізму протидії йому в Кодексі адміністративного судочинства України.

На теперішній час такі прогалини у законодавстві частково вирішено у ряді європейських країн, зокрема, Бельгії, Голландії та Франції, процесуальним законодавством яких передбачено застосування відповідних санкцій за зловживання особами процесуальними правами. Однак, не зважаючи на вказане, проблема недобросовісної поведінки осіб, яка виражається у зловживанні процесуальними правами, є досить гострою та актуальною, оскільки навіть у цих країнах процесуальне законодавство не виробило чіткого визначення поняття зловживання процесуальними правами.

Категорія зловживання правами визначена у Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 року, зокрема, у статті 17 під зловживанням правами розуміється будь-яка діяльність або будь-яка дія держави, групи чи особи, спрямована на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції [4].

У своїй практиці Європейський суд з прав людини неодноразово звертав увагу на необхідність дотримання принципу добросовісності ведення судового процесу, користування особами своїми правами.

Значимим у розглядуваній ситуації є рішення Європейського суду з прав людини від 7 липня 1989 року у справі «Юніон Аліментаріа Сандерс С.А. проти Іспанії», в якому Суд зазначив, що заявник зобов'язаний демонструвати готовність брати участь на всіх етапах розгляду, що стосуються безпосередньо його, утримуватися від використання прийомів, які пов'язані із зволіканням у розгляді справи, а також максимально використовувати всі засоби внутрішнього законодавства для прискорення процедури слухання.

Таким чином, Європейський суд з прав людини приділяє велику увагу дотриманню сторонами своїх процесуальних обов'язків, в тому числі і добросовісно користуватися наданими їм правами.

За відсутності визначеного механізму протидії зловживанню процесуальними правами у національному законодавстві, враховуючи закріплену обов'язковість рішень Європейського Суду з прав людини, вважаємо, що ефективним кроком у боротьбі із такими зловживаннями може стати використання судами в ході здійснення правосуддя практики ЄСПЧ з цього питання та напрацьованих правових підходів протидії їх проявам.

Однак, з метою більш дієвого запобігання зловживанню особами процесуальними правами в адміністративному судочинстві необхідним є конкретне визначення поняття та ознак такої недобросовісної поведінки осіб на законодавчому рівні, а також встановлення конкретних мір відповідальності за таку поведінку, що сприятиме здійсненню правосуддя більш швидко і якісно та ухваленню законних та обґрунтованих рішень на підставі повно та всебічно встановлених обставин по справі.

Список використаної літератури:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
2. Олійник А. Запобігання зловживанню цивільними процесуальними правами: питання теорії та практики // Юрична Україна. — 2013. — № 7. — С. 83-91.
3. Общая теория государства и права. Академический курс : в 3 т. — 2-е изд., перераб. и доп. ; отв. ред. проф. М. Н. Марченко. — М. : ЮСД «Зерцало-М», 2001. — Т. 3. — С. 385.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, 1950 року (зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 травня 1994 року, Протоколом № 14 від 13 травня 2004 року). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004

ШКАРПИЦЬКА В. К.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри адміністративного і фінансового права

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Характеризуючи поняття та ознаки інституту дисциплінарної відповідальності військовослужбовців, насамперед слід визначити етимологію поняття «дисциплінарна відповідальність», складовими якого є дисципліна та відповідальність. Перш за все слід акцентувати увагу на понятті «дисципліна». Дисципліна має прояв у ретельному виконанні соціальних принципів і норм поведінки, у звичці до порядку, дотриманні законів та підпорядкуванні власного інтересу інтересам організації [1, с. 257]. У тлумачному словнику української мови зазначено, що дисципліна — це «твердо встановлений порядок, розпорядок дотримання якого є обов'язковим для всіх членів даного колективу» [2, с. 758]. За юридичною енциклопедією, дисципліна (лат. *disciplina* — стриманість, строгість) — це точне, своєчасне і неухильне дотримання встановлених правовими та іншими соціальними нормами правил поведінки у суспільному і державному житті. Економічна енциклопедія визначає дисципліну, як своєчасне й належне виконання правил та обов'язків [3, с. 349].

Розглядаючи поняття відповідальності, слід зазначити, що у спеціальній літературі немає єдиного підходу щодо його визначення, а у різних галузях науки це поняття використовують у залежності від різних аспектів його сприйняття. У правовій літературі, як основа терміна «відповідальність», береться переважно відповідна міра стягнення з порушника боргу, обов'язку [4, с. 6]. Якщо ж розглянути поняття юридичної